

บทที่ ๕

สรุปผลการวิจัยและข้อเสนอแนะ

๕.๑ สรุป

การวิจัยเรื่อง พุทธวิธีในการอบรมสั่งสอนบุตรธิดา ที่ปรากฏในคัมภีร์พุทธศาสนาเถรวาท มีวัตถุประสงค์ของการวิจัย ดังนี้ คือ (๑) เพื่อศึกษาแนวคิดทฤษฎีการอบรมสั่งสอนบุตรธิดา (๒) เพื่อศึกษาพุทธวิธีการอบรมสั่งสอนบุตรธิดา (๓) เพื่อประยุกต์พุทธวิธีในการอบรมสั่งสอนบุตรธิดาในสังคมไทยปัจจุบัน ทั้งนี้ เป็นการมุ่งศึกษาจากแนวคิด ทฤษฎี และรูปแบบทั้งสังคมตะวันตก สังคมไทย และสังคมตะวันตก มาสร้างเป็นรูปแบบการอบรมสั่งสอนบุตรธิดา โดยยึดหลักการอบรมสั่งสอนใน ๒ ด้าน คือ ด้านปัจเจกและด้านสังคม เพื่อแก้ไขปัญหาในการอบรมสั่งสอนบุตรธิดาใน ๓ ด้านคือ ด้านการแก้ปัญหาครอบครัวหรือการครองเรือน ด้านการแก้ปัญหาด้านสังคม และด้านการใช้เทคโนโลยี โดยอธิบายผ่านชาดกคัมภีร์พุทธศาสนาใน ๔ ยุค คือ (๑) การอบรมสั่งสอนบุตรธิดาในสมัยเป็นพระโพธิสัตว์ (๒) การอบรมสั่งสอนของพระพุทธเจ้าต่อพระราหุลในชาดกต่าง ๆ (๓) การอบรมสั่งสอนบุตรธิดาของพุทธสาวก และ (๔) การอบรมสั่งสอนบุตรธิดาหลังสมัยพุทธกาล แล้วนำพุทธวิธีในการสอนมาประยุกต์ให้เข้ากับเหตุการณ์ในสังคมปัจจุบัน ดังนั้น สามารถสรุปประมวลผลการวิจัยได้ ดังนี้

๕.๑.๑ ผลจากการวิจัยตามวัตถุประสงค์ข้อหนึ่งที่ว่า เพื่อศึกษาแนวคิดทฤษฎีการอบรมสั่งสอนบุตรธิดา พบว่า การอบรมสั่งสอน มีความหมายถึง การพร่ำสอนให้ซึมซาบเข้าไปจนติดเป็นนิสัย การแนะนำชี้แจงให้เข้าใจในเรื่องที่ต้องการ ชัดเกลานิสัย บางทีเรียกรวมกันว่า การอบรมปณิสัย การสั่งสอนเป็นคำศัพท์ที่สังคมไทยใช้มานาน ซึ่งประกอบด้วยคำ "สั่ง" และ "สอน" เพราะฉะนั้น คำสั่ง จึงเป็นสิ่งที่ผู้เรียนหรือผู้ถูกสั่งต้องทำ ต้องปฏิบัติตาม ส่วนคำสอนเป็นข้อแนะนำให้ไตร่ตรอง ใคร่ครวญให้ดีแล้วจึงทำ ดังนั้น ภูมิปัญญาของบรรพบุรุษไทยในการอบรม ฝึกฝนกุลบุตรกุลธิดา จึงเต็มไปด้วยวิธีคิดที่แยบยล โดยให้ความสำคัญต่อบุตรธิดาในแต่ละช่วงวัยของชีวิต เฉพาะอย่างยิ่งในปฐมวัย ที่ต้องเน้นความสำคัญของการอบรมเลี้ยงดู โดยที่มีบิดามารดาเป็นแบบอย่างสำคัญต่อพัฒนาการของบุตรธิดา เพราะการอบรมเลี้ยงดูมีผลกระทบต่อบุคลิกภาพต่อบุตรธิดาโดยตรง เมื่อเจริญวัยขึ้นจำเป็นต้องได้รับสิ่งแวดล้อมที่จะช่วยสร้างเสริมพัฒนาการให้กว้างออกไปแบบแผนของครอบครัวและวิธีการอบรมเลี้ยงดู รวมทั้งพฤติกรรมที่บิดามารดาปฏิบัติบุตรธิดานั้นมีส่วนเกี่ยวข้องกับพัฒนาการของเด็กทั้งทางด้านสุขภาพกายและจิตใจทั้งในปัจจุบันและอนาคต ตลอดจนถึงวิธีการปฏิบัติที่จะช่วยให้การพัฒนาของบุตรธิดาให้เป็นไปตามแนวทางที่เหมาะสม ดังนั้น บิดา

มารดาควรยึดหลักการปฏิบัติ คือ ๑. ตั้งเป้าหมายในการอบรมเลี้ยงดูลูก ๒. รู้จักใช้จิตวิทยาการอบรมเลี้ยงดูลูก เพื่อให้เจริญเติบโตเป็นผู้ใหญ่ที่ดี มีคุณธรรมจริยธรรม มีบุคลิกภาพที่เหมาะสม และสามารถปรับตัวได้ดีในสังคม เมื่อกล่าวโดยประเภทของการอบรมสั่งสอนมี ๓ รูปแบบ คือ ๑. การอบรมเลี้ยงดูแบบใส่ใจดูแลหรือใช้อำนาจอย่างมีเหตุผล (Supportive or Authoritative Parenting) ๒. การอบรมเลี้ยงดูแบบปกป้องคุ้มครองมากเกินไป (Overinvolve or Overprotection Parenting) ๓. การอบรมเลี้ยงดูแบบปฏิเสธทอดทิ้ง ปล่อยปลดละเลย (Rejection Parenting) เพราะฉะนั้น การอบรมสั่งสอนของบิดามารดาโดยทั่วไป ไม่ได้ใช้เพียงรูปแบบใดรูปแบบหนึ่งเท่านั้น แต่ได้มีการผสมผสานในหลายรูปแบบเข้าด้วยกันโดยอาจมีรูปแบบใดรูปแบบหนึ่งที่ถูกนำมาใช้ในการอบรมเลี้ยงดูมากกว่ารูปแบบอื่น ๆ ด้วย

รูปแบบของการอบรมสั่งสอนตามแนวคิดสังคมตะวันตก ได้ยึดแนวคิดของบามไรท์ (Baumrind) ซึ่งเป็นนักจิตวิทยาชาวอเมริกา ที่ได้รับการยอมรับจากสังคมวิชาการเป็นหลักในการศึกษาวิจัยครั้งนี้ มี ๓ รูปแบบ คือ ๑. การอบรมสั่งสอนแบบใช้อำนาจควบคุม (Authoritarian) ๒. การอบรมสั่งสอนแบบดูแลเอาใจใส่ (Authoritative) ๓. การอบรมสั่งสอนแบบรักตามใจ (Permissive) รูปแบบดังกล่าวให้ความสำคัญกับครอบครัวซึ่งมีหน้าที่หลักในการอบรมสั่งสอนบุตรธิดา พร้อมสนับสนุนด้านวัตถุและติดตามให้คำแนะนำ ส่งเสริมความรู้สึกในคุณค่าของตนเอง โดยแนวคิดดังกล่าวยังให้ความสำคัญเกี่ยวกับสถาบันครอบครัว ซึ่งจะต้องทำหน้าที่ในการเลี้ยงดูและให้ความอบอุ่น ให้การอบรมที่ชัดเจน พร้อมกับการแสดงความต้องการที่สอดคล้องกับบุคลิกภาวะด้วยการสื่อสารระหว่างสมาชิกในครอบครัว ทั้งนี้ รูปแบบการอบรมเลี้ยงดูตามแนวคิดสังคมตะวันตก เป็นการพัฒนามนุษย์ให้เป็นประชากรที่มีคุณภาพได้ด้วยปัจจัยทางด้านพันธุกรรม และ ปัจจัยด้านสภาพสิ่งแวดล้อม

ในขณะที่เดียวกับที่สังคมตะวันออก ก็ได้มีการจำแนกการอบรมสั่งสอนบุตรธิดา หลายรูปแบบเช่นกัน ได้แก่ การอบรมสั่งสอนแบบใช้อำนาจควบคุม แบบดูแลเอาใจใส่ แบบรักตามใจ เป็นต้น ส่วนในสังคมไทย พบว่า บิดามารดาเป็นผู้ทำหน้าที่พระพรหมของบุตรธิดา หน้าที่สำคัญของพระพรหม คือ การแสดงโลกนี้แก่บุตรธิดา ฉะนั้น บุตรธิดาจะเห็นโลกอย่างไร มีท่าทีต่อโลกอย่างไร โดยมากบิดามารดาเป็นแบบอย่างที่สำคัญที่สุด พร้อมกับเป็นผู้ชักนำโดยรู้ตัวบ้างไม่รู้ตัวบ้าง จึงมีความแตกต่างกับสังคมตะวันตกมากเพราะสังคมไทยมีวัฒนธรรมที่หลากหลาย เช่น ชาวไทยพุทธและชาวไทยมุสลิม และระดับภูมิภาคต่างๆ

ดังนั้น รูปแบบการอบรมเลี้ยงดูของทั้ง ๒ วัฒนธรรม มีบิดามารดาเป็นแบบอย่างที่ดีที่สุด ส่วนรูปแบบอื่นเป็นเครื่องมือในการอบรมสั่งสอนให้เกิดความสมบูรณ์เท่านั้น ดังนั้น บุตรธิดาที่ได้รับการอบรมเลี้ยงดูแบบเอาใจใส่จากครอบครัวจะเจริญเติบโตเป็นประชากรที่มีคุณภาพ มี

ความสามารถในการปรับตัว มีพฤติกรรมทางสังคมที่เหมาะสม มีความฉลาดทางอารมณ์ มีความสามารถในการกำกับตนเอง มีวินัย และมีวุฒิภาวะในทางบวก

โดยสามารถเชื่อมโยงกับทฤษฎีการอบรมเลี้ยงดูบุตรธิดาอยู่ ๒ ทฤษฎี คือ (๑) ทฤษฎีความผูกพัน (Attachment Theory) ซึ่งมีพื้นฐานมาจากหลายทฤษฎีที่เกี่ยวข้องกับความสัมพันธ์ของมนุษย์และครอบครัว และ (๒) ทฤษฎีการอบรมสั่งสอนและปลูกฝังจริยธรรม ประกอบด้วย ทฤษฎีจิตวิเคราะห์ (Psychoanalytic Theory) ทฤษฎีการเรียนรู้ทางสังคม (Social Learning Theory) ทฤษฎีพัฒนาการทางการรู้คิด (Cognitive Development Theory) และทฤษฎีพัฒนาการของเหตุผลเชิงจริยธรรม(The Cognitive Theory of Development of Moral Reasoning Ability) โดยทฤษฎีทั้งหมดนั้น ทำให้ส่งเสริมบุตรธิดาให้มีสติปัญญา คือ ความสามารถในการรู้การคิด และเป็นพื้นฐานของการมีคุณธรรมจริยธรรมเป็นอย่างดี

โดยหลักการแล้ว การอบรมสั่งสอนบุตรธิดาควรจะเน้นการปลูกฝังด้านคุณธรรมจริยธรรมแก่บุตรและธิดาให้มั่นคงก่อน จากนั้น จึงพิจารณาถึงปัจจัยที่มีผลต่อการอบรมสั่งสอนในด้านอื่น มิว่าจะเป็นอาชีพของบิดามารดา สภาพแวดล้อมของที่อยู่อาศัย ฐานะเศรษฐกิจของครอบครัว ประสบการณ์ชีวิตและความมุ่งหวังในความสำเร็จของบิดามารดา จำนวนสมาชิกในครอบครัว ตลอดจนถึงความเข้มแข็งด้านจิตใจของบิดามารดา เมื่อกล่าวโดยภาพรวมมีเพียง ๓ ปัจจัย คือ ๑. ปัจจัยด้านตัวเด็ก ๒. ปัจจัยด้านครอบครัว และ ๓. ปัจจัยด้านสังคม ทั้งหมดนี้ย่อมมีอิทธิพลต่อพฤติกรรมของบุตรธิดาอย่างหลีกเลี่ยงไม่ได้

การอบรมสั่งสอนบุตรธิดาให้มีประสิทธิภาพ และสามารถปรับตัวให้เข้ากับสังคมได้ อย่างไม่มีปัญหานั้นควรยึดหลักการ คือ ๑. ให้ความรักความอบอุ่น ๒. มีความเข้าใจในตัวลูก ๓. เป็นตัวอย่างที่ดี ๔. มีความสม่ำเสมอ ๕. มีการลงโทษที่เหมาะสม ซึ่งหลักการทั้ง ๕ นั้น ทำให้เกิดผลในการนำมาปฏิบัติที่มีประสิทธิภาพยิ่ง เมื่อผสมผสานกับวิธีการอบรมสั่งสอนที่หลากหลายทั้งทางสังคมตะวันออกและสังคมตะวันตก ย่อมทำให้การอบรมสั่งสอนบุตรธิดาประสบผลสำเร็จได้โดยไม่มียาก กล่าวคือ เป็นทรัพยากรที่ดีมีคุณภาพ และดำรงตนอยู่ในสังคมได้อย่างมีความสุข

๕.๑.๒ ผลจากการวิจัยตามวัตถุประสงค์ข้อสองที่ว่า เพื่อศึกษาพุทธวิธีการอบรมสั่งสอนบุตรธิดา

พบว่า องค์พระสัมมาสัมพุทธเจ้า ทรงเป็นพระบรมครูกล่าวคือเป็นผู้สมบูรณ์ด้วยคุณสมบัติของผู้สอนตามหลักพุทธธรรม พุทธลีลา วิธีการสอน และ กลวิธี อุบายประกอบการสอน ทำให้วิธีการอบรมสั่งสอนที่พระพุทธเจ้าทรงอบรมสั่งสอนสาวกของพระองค์มีว่าผู้นั้นจะมีฐานความรู้หรือไม่ก็ตาม ทรงเลือกอุบายการสอนเพื่อสร้างแรงดึงดูดใจให้สาวกมีความสนใจมากขึ้น

การศึกษาพุทธวิธีในการอบรมสั่งสอนบุตรธิดา มีแหล่งที่มา ๔ แห่ง คือ ๑) พุทธวิธีที่ทรงใช้ในคราวเป็นพระโพธิสัตว์ ๒) พุทธวิธีที่ทรงใช้กับพระราชกุลในชาติต่าง ๆ ๓) พุทธวิธีของพุทธสาวกในสมัยพุทธกาล และ ๔) พุทธวิธีของพุทธสาวกหลังสมัยพุทธกาล ซึ่งในแต่ละแห่งสามารถอธิบายได้ดังนี้

๑) พุทธวิธีที่ทรงใช้ในคราวเป็นพระโพธิสัตว์

สุวรรณสามชาดก ว่าด้วยการอบรมสั่งสอนบุตรธิดาที่สุวรรณสามกุมารได้รับจากบิดามารดา และปฏิบัติตามคำสั่งสอนด้วยความเคร่งครัด ตลอดถึงได้รับผลตอบแทนจากคำสั่งสอนด้วยดี โดยศึกษาอยู่ ๒ ประเด็น คือ ๑. การอบรมสั่งสอนบุตรธิดาเชิงปัจเจกบุคคล คือ หลักความเชื่อเรื่องกรรม บิดามารดาที่มีความฉลาดควรจะยกหลักกฎแห่งกรรม มาใช้เป็นเครื่องในการอบรมสั่งสอนบุตรธิดาให้เป็นผู้ไม่ประมาทในการกระทำ ไม่กล่าวโทษผู้อื่น และให้พิจารณาถึงเหตุแห่งปัจจุบันของตนและเหตุแห่งกรรมในอดีตมาเป็นเครื่องมืออบรมสั่งสอนบุตรธิดาไม่ให้ประมาทในกรรม และหลักการรักษาสัจจะ สุวรรณสามกุมารได้รับการอบรมเลี้ยงดูจากบิดามารดาให้เป็นผู้รักษาสัจจะ โดยที่มีมารดาบิดาเป็นแบบอย่างในการประพฤติปฏิบัติ เมื่อถึงคราวอัจนผลแห่งการรักษาสัจจะนั้นจะเป็นเครื่องมือในการป้องกันเรื่องร้าย ๆ ให้ผ่านไปได้ด้วยดี เพราะความจริงไม่มีวันตาย พร้อมกันนี้ในทางพระพุทธศาสนายังพบว่า แม้แต่เทพยดารักป้องกันรักษาคุ้มครองผู้รักษาสัจจะอีกด้วย ๒. การอบรมสั่งสอนบุตรธิดาเชิงสังคม ประกอบด้วย หลักเมตตาธรรม การอบรมสั่งสอนบุตรธิดาที่ดีที่สุดนั้นคือ การทำตัวให้เป็นแบบอย่างที่ดี ดังที่บิดามารดาของสุวรรณสามกุมารทำตนให้เป็นแบบอย่างในการเป็นผู้มีจิตประกอบด้วยเมตตา จึงเป็นที่รักของมนุษย์และอมมนุษย์ทั้งหลาย หลักกตัญญูกตเวที และหลักทศ ๖ การปฏิบัติต่อบิดามารดาที่ดีนั้น ต้องประกอบด้วยหลักทศ ๖ ซึ่งเป็นเครื่องหมายของการตอบแทนผู้มีอุปการคุณ คือ ท่านเลี้ยงเรามาเราจักเลี้ยงท่านตอบ จักทำกิจของท่าน จักดำรงวงศ์ตระกูล จักประพฤติตนให้เหมาะสมที่จะเป็นทายาท และเมื่อท่านล่วงลับไปแล้วทำบุญอุทิศส่งไปให้ท่าน กล่าวโดยสรุปคือ หลักเมตตาธรรมก็คือ ความเป็นผู้อ่อนน้อมต่อผู้มีอุปการคุณ ต่อผู้อาวุโสภายในตระกูล และสังคมนั่นเอง

หลิททราคชาดก ว่าด้วยการอบรมสั่งสอนเพื่อให้บุตรธิดาป้องกันและแก้ไขปัญหาด้านสังคม โดยมุ่งไปที่ความประสงค์ของบิดามารดาในการอบรมสั่งสอนบุตรธิดา และความพร้อมในการดำรงชีวิตของบุตรธิดา ที่สามารถจะรับเอาคำสั่งสอนของบิดามารดามาใช้เพื่ออยู่ร่วมกับสังคมได้อย่างมีความสุข และสั่งสอนบุตรธิดาให้มีสติปัญญาในการสมาคมกับคน ซึ่งจะนำทั้งความเลื่อมและความเจริญมาให้

ทีฆิติโกศลชาดก ว่าด้วยการอบรมสั่งสอนเพื่อให้บุตรธิดาละความพยาบาทในอดีต เล็งเห็นประโยชน์ของบุตรธิดาในอนาคต โดยยึดหลักธรรมว่าด้วยการให้ละความโกรธ ละความพยาบาท ละความถือตนแบ่งชนชั้น โดยให้ถือผู้อื่นเป็นเสมือนญาติของตน มีความอดทน และมีจิต

ประกอบด้วยเมตตาธรรม เมื่อปฏิบัติตามลักษณะนี้ ความสงบสุขทั้งในการครองตนหรือครองเรือน และการปกครองสังคม ย่อมเกิดขึ้นตามมา

เวสสันดรชาดก ว่าด้วยลักษณะการอบรมสั่งสอนใน ๓ ด้าน คือ (๑) การอบรมสั่งสอนบุตรธิดาด้านการบริจาค บิดามารดาพึงทำตัวเป็นแบบอย่าง เพราะแบบอย่างที่ดีมีค่ากว่าคำสอน ดังกรณีพระเวสสันดรทำตนให้เป็นแบบอย่างในการเสียสละ เพื่อให้พระโอรสและพระธิดาได้เห็นผลจากเรื่องนี้ จะทำให้บุตรธิดาเป็นผู้ไม่เห็นแก่ตัว เห็นแต่ประโยชน์ส่วนร่วม (๒) การอบรมสั่งสอนบุตรธิดาในด้านความเชื่อมั่นในศักยภาพบุตรธิดา บิดามารดาพึงเชื่อมั่นในศักยภาพของบุตรธิดาของตน เมื่ออบรมสั่งสอนบุตรธิดาไปได้ระดับหนึ่งแล้ว การปล่อยให้ไปพบกับสภาพความเป็นจริงของสังคม เพื่อเพิ่มความแข็งแกร่งของจิตใจซึ่งจึงเป็นแนวทางที่ถูกต้อง ดังที่พระเวสสันดรได้ปฏิบัติต่อพระโอรสธิดา ด้วยการตั้งราคาสูง ๆ ในการไถ่ตัว เป็นต้น (๓) การอบรมสั่งสอนบุตรธิดาในด้านความเสียสละประโยชน์ส่วนตนเพื่อประโยชน์ส่วนรวม พระเวสสันดรได้ให้การอบรมสั่งสอนพระโอรสธิดาพร้อมกับทำพระองค์ให้เป็นแบบอย่าง โดยคำนึงถึงประโยชน์สุขของผู้คนโดยส่วนมากเป็นสำคัญ ผลที่ได้รับก็คือได้รับการยอมรับจากผู้คนหรือชาวเมือง เป็นที่น่าเชื่อถือ ตลอดถึงได้รับความเห็นใจ ดังกรณีของพระเวสสันดรและพระโอรสพระธิดา

๒) พุทธวิธีที่ทรงใช้กับพระราหุล

ราหุลเวลาชดก เป็นการอบรมสั่งสอนในด้านใช้เทคโนโลยีเป็นสื่อ ซึ่งในสมัยพุทธกาลไม่ค่อยพบมากนัก หากจะใช้อุปการณบ้างก็ใช้วัตถุสิ่งของที่มีในธรรมชาติเท่านั้น ในเรื่องนี้ทรงใช้น้ำและแวนเป็นสื่อในการอบรมสั่งสอนเพื่อแก้ไขปัญหาด้านสังคม โดยยึดหลักธรรมคือสังขจะ เพราะเมื่อสังขมได้รักษาสัจจะ สังคมนั้นก็เกิดความสุข มิว่าจะเป็นสังคมสงฆ์หรือฆราวาส ย่อมส่งผลในด้านการครองเรือนให้มีความมั่นคงยิ่งขึ้น

ติปัลลัตถมิกชาดก เป็นการอบรมสั่งสอนในด้านการแก้ปัญหการครองเรือนและการแก้ปัญหาสังคม โดยอาศัยปัญญาจากการเรียนรู้ ความขยัน การรักษาสัจจะ และความอ่อนน้อมถ่อมตน

๓) พุทธวิธีของพุทธสาวกในสมัยพุทธกาล

เรื่องอนาถปิณฑิกเศรษฐี เป็นการอบรมสั่งสอนที่มุ่งเน้นในการแก้ปัญหาสังคม และการแก้ปัญหการใช้เทคโนโลยี มุ่งไปที่ความประสงค์ของบิดามารดา และความพร้อมในการดำรงชีวิตของบุตรธิดา โดยใช้รางวัลเป็นแรงจูงใจ เพื่อลด ละ เลิก การใช้เทคโนโลยีที่ไม่เหมาะสม ให้ปราศจากความโลภ เพื่อเข้าถึงแก่นแท้ของการดำเนินชีวิตอย่างมีความสุข

เรื่องธัญชัยเศรษฐี เป็นการอบรมสั่งสอนในด้านการแก้ปัญหาการครองเรือน หรือครอบครัว โดยใช้หลักธรรมคือความอ่อนน้อมถ่อมตนในการเข้าสู่สังคมหรือสิ่งแวดล้อมใหม่ ซึ่งความอ่อนน้อมถ่อมตนจะเป็นแนวทางให้สามารถไปสู่ความสงบสุขของครอบครัว และสังคมได้

๔) พุทธวิธีของพุทธสาวกหลังสมัยพุทธกาล

เรื่องพระเจ้าอโศกมหาราช เป็นการอบรมสั่งสอนเพื่อแก้ไขปัญหาการครองเรือน โดยใช้หลักธรรมคือความอ่อนน้อมต่อสังคม กล่าวคือความเป็นผู้ว่าง่ายสอนง่าย โดยที่บิดามารดาต้องเชื่อมั่นในสิ่งนั้น ๆ อย่างถ่องแท้ พร้อมกับมีตัวอย่างที่ดีเปรียบเทียบ และต้องมีความศรัทธาต่อบุตรธิดาของตน ห่วงใยต่อความรู้สึกรักของบุตรธิดา โดยไม่บังคับจิตใจเพื่อให้บุตรธิดายอมรับในสิ่งที่ตนอบรมสั่งสอน และต้องอบรมสั่งสอนในสิ่งที่เป็นไปได้ พร้อมกับกระตุ้นให้บุตรธิดามีความกล้าต่อเป้าหมายที่แท้จริง

สรุปได้ว่า พุทธวิธีในการอบรมสั่งสอน เป็นวิธีการที่พระพุทธเจ้าทรงอบรมสั่งสอนสาวกของพระองค์ มิว่าผู้นั้นจะมีฐานความรู้หรือไม่ก็ตาม ทรงเลือกอุปายการสอนเพื่อสร้างแรงดึงดูดใจให้สาวกมีความสนใจมากขึ้น ดังนั้น การอบรมสั่งสอนบุตรธิดาจะได้ผลหรือไม่ ขึ้นอยู่กับการเลือกใช้อุปาย กลวิธี หรือเทคนิคในการถ่ายทอดเพื่อการอบรมสั่งสอน และขึ้นอยู่กับบุตรธิดามีระดับการรับรู้เพียงใด และการอบรมเลี้ยงดูของบิดามารดาจะเลือกใช้วิธีการใดจึงประสบผลสำเร็จและจะได้ผลมากที่สุด

๕.๑.๓ ผลจากการวิจัยตามวัตถุประสงค์ข้อสามที่ว่า เพื่อประยุกต์พุทธวิธีในการอบรมสั่งสอนบุตรธิดาในสังคมไทยปัจจุบัน พบว่า การอบรมสั่งสอนบุตรธิดาในคัมภีร์พุทธศาสนาเถรวาท สามารถสังเคราะห์เข้ากับแนวคิด ทฤษฎี และรูปแบบทางสังคมไทย และสังคมตะวันตก แล้วนำมาสร้างเป็นรูปแบบการอบรมสั่งสอนบุตรธิดา โดยยึดหลักการอบรมสั่งสอนใน ๒ ด้าน คือ ด้านปัจเจก และด้านสังคม เพื่อแก้ไขปัญหาในการอบรมสั่งสอนบุตรธิดาใน ๓ ด้าน คือ (๑) ด้านการแก้ปัญหาครอบครัว หรือการครองเรือน (๒) ด้านการแก้ปัญหาสังคม และ (๓) ด้านการใช้เทคโนโลยี โดยอธิบายผ่านชาดกในคัมภีร์พุทธศาสนาใน ๔ ยุค คือ การอบรมสั่งสอนบุตรธิดาในสมัยเป็นพระโพธิสัตว์ อบรมสั่งสอนของพระพุทธเจ้าต่อพระราหุลในชาดกต่าง ๆ การอบรมสั่งสอนบุตรธิดาของพุทธสาวก และการอบรมสั่งสอนบุตรธิดาหลังสมัยพุทธกาล แล้วนำพุทธวิธีในการสอนมาประยุกต์ให้เข้ากับเหตุการณ์ในสังคมปัจจุบัน ดังนี้ คือ

(๑)ด้านการแก้ปัญหาครอบครัวหรือการครองเรือน

สุวรรณสามชาดก เป็นการอบรมสั่งสอนบุตรธิดาที่สุวรรณสามกุมารได้รับจากบิดามารดา และปฏิบัติตามคำสั่งสอนด้วยความเคร่งครัด พร้อมกับได้รับผลตอบแทนจากการปฏิบัติตามคำสั่งสอนด้วยดี ๒ ประเด็น คือ (๑) การอบรมสั่งสอนในเชิงปัจเจก เช่น การอบรมสั่งสอนเรื่อง

กรรม และสัจจะ (๒) การอบรมสั่งสอนในเชิงสังคม เช่น การอบรมสั่งสอนให้บุตรมีสัจจะ มีจิตประกอบด้วยเมตตา และมีความกตัญญู ดังนั้น เมื่อประยุกต์พุทธวิธีการอบรมสั่งสอนในสุวรรณสามชาดก จะพบว่า เป็นการสอนแบบการทำตัวให้เป็นแบบอย่างที่ดีของบิดามารดา ทำให้สุวรรณสามกุมารเป็นคนดีตามไปด้วย และได้ชื่อว่าเป็นอริยบุตรของบิดามารดา เพราะดูแลบิดามารดาทุกอย่าง และได้ทำหน้าที่เป็นลูกที่ดีของบิดามารดา สมควรที่เด็กในยุคปัจจุบันควรถือเอาเป็นแบบอย่างจนสามารถทำให้ครอบครัวประสบผลสำเร็จและสังคมดีตามไปด้วย

ทีฆิติโกศลชาดก เป็นการอบรมสั่งสอนเพื่อให้บุตรธิดาละความพยาบาทในอดีต เล็งเห็นประโยชน์ของบุตรธิดาในอนาคต โดยยึดหลักธรรมว่าด้วยการให้ละความโกรธ ละความพยาบาท ละความถือตนแบ่งชนชั้น และให้นับถือผู้อื่นเป็นเสมือนญาติของตน มีความอดทน และมีจิตประกอบด้วยเมตตาธรรม ดังนั้น เมื่อประยุกต์พุทธวิธีการอบรมสั่งสอน จะพบว่า เป็นการอบรมสั่งสอนแบบการใช้ลีลา ด้านสันตัสสนา คือ อธิบายให้เห็นชัดเจนแจ่มแจ้งเหมือนจูงมือไปดูให้เห็นกับตา เมื่อปฏิบัติตามลักษณะนี้ ความสงบสุขทั้งในการครองตน ครองเรือน และการปกครองสังคม ย่อมเกิดขึ้นตามมา

ติปัลลัตถมิกชาดก เป็นการอบรมสั่งสอนในด้านการแก้ปัญหาการครองเรือนและการแก้ปัญหาสังคม โดยอาศัยปัญญาจากการเรียนรู้ ความขยัน จะทำให้สามารถพ้นจากภัยที่เกิดขึ้นได้ ดังนั้น เมื่อประยุกต์พุทธวิธีการอบรมสั่งสอน จะพบว่า เป็นการอบรมสั่งสอนเชิงเปรียบเทียบ อุปมาอุปไมยจากตัวอย่างทั้งที่เป็นบุคคล ธรรมชาติ สิ่งแวดล้อมใกล้ตัว ตลอดจนเทคโนโลยีสมัยใหม่ ทั้งนี้ จะทำให้บุคคล ครอบครัว และสังคมนั้น ๆ เกิดความสงบสุขได้เป็นอย่างดี

เรื่องอนาถปิณฑิกเศรษฐี เป็นการอบรมสั่งสอนมุ่งเน้นเพื่อแก้ปัญหาการครองเรือนและการแก้ปัญหาการใช้เทคโนโลยี มุ่งไปที่ความประสงค์ของบิดามารดา และความพร้อมในการดำรงชีวิตของบุตรธิดา โดยใช้รางวัลเป็นแรงจูงใจ เพื่อลด ละ เลิก การใช้เครื่องเทคโนโลยีที่ไม่เหมาะสม ให้ปราศจากความโลภ เพื่อให้บุตรธิดาสามารถเข้าถึงแก่นแท้ของการดำเนินชีวิตอย่างมีความสุข เมื่อประยุกต์พุทธวิธีการอบรมสั่งสอน จะพบว่า เป็นการอบรมสั่งสอนแบบการเปรียบเทียบ ด้วยข้ออุปมา โดยใช้หลักการคือ การไม่ตำหนิ แต่เข้าใจ และการสร้างแรงจูงใจ พร้อมกับอธิบายให้เห็นถึงคุณและโทษของเทคโนโลยี

เรื่องธัญชัยเศรษฐี เป็นการอบรมสั่งสอนบุตรธิดาเพื่อป้องกันปัญหาครอบครัวและปัญหาสังคมที่จะเกิดขึ้นตามมา โดยใช้หลักการปรับตัวให้ยอมรับการเปลี่ยนแปลงสถานะทางสังคม ไม่ให้ทำตัวเย่อหยิ่งเกินคนอื่น ใช้ความดีของตนในการสร้างมิตร และอ่อนถ่อมตนต่อผู้อาวุโส ตลอดจนมีมารยาทในทางสังคม ดังนั้น เมื่อประยุกต์พุทธวิธีการอบรมสั่งสอน จะพบว่า เป็นการอบรม

สั่งสอนแบบสมาทปนา คือ จูงใจให้เห็นจริงด้วยชวนให้คล้อยตามจนต้องยอมรับและนำไปปฏิบัติ โดยใช้หลักธรรมคือความอ่อนน้อมถ่อมตนในการเข้าสู่สังคมหรือสิ่งแวดล้อมใหม่ ซึ่งความอ่อนน้อมถ่อมตนจะเป็นแนวทางให้สามารถไปสู่ความสงบสุขของครอบครัว ตลอดถึงสังคมได้ต่อไป

(๒)ด้านการแก้ปัญหาสังคม

หลัทธิพรากชาดก เป็นการอบรมสั่งสอนเพื่อให้บุตรธิดาป้องกันและแก้ไขปัญหาสังคม โดยมุ่งไปที่ความประสงค์ของบิดามารดาในการอบรมสั่งสอนบุตรธิดา และความพร้อมในการดำรงชีวิตของบุตรธิดา ที่สามารถจะรับเอาคำสั่งสอนของบิดามารดาเพื่อยู่ร่วมกับสังคมได้อย่างมีความสุข และสั่งสอนบุตรธิดาให้มีสติปัญญาในการสมาคมกับคน ซึ่งจะนำทั้งความเลื่อมและความเจริญมาให้ ดังนั้น เมื่อประยุกต์พุทธวิธีการอบรมสั่งสอน จะพบว่า เป็นการอบรมสั่งสอนแบบสันทสนา คือ อธิบายให้เห็นชัดเจนแจ่มแจ้งเหมือนจูงมือไปดูให้เห็นกับตา โดยใช้หลักธรรมคือความอ่อนน้อมถ่อมตน อดทน ประพฤติกายสุจริต มีจิตมั่นคง และไม่คบคนพาล จะทำให้ทั้งตนและสังคมมีความเป็นปกติสุขได้

เรื่องพระเจ้าอโศกมหาราช เป็นการอบรมสั่งสอนบุตรธิดาในเรื่องการแก้ปัญหาการครองเรือน โดยใช้หลักธรรมคือความอ่อนน้อมถ่อมตนต่อสังคม กล่าวคือความเป็นผู้ว่าง่ายสอนง่าย โดยที่บิดามารดาต้องเชื่อมั่นในสิ่งนั้น ๆ อย่างถ่องแท้ พร้อมกับมีตัวอย่างที่ดีเปรียบเทียบ เมื่อประยุกต์พุทธวิธีการอบรมสั่งสอน จะพบว่า เป็นการอบรมสั่งสอนแบบการเปรียบเทียบด้วยข้ออุปมา คำอุปมาช่วยให้เรื่องที่ลึกซึ้งเข้าใจยากปรากฏความหมายเด่นชัดออกมาและเข้าใจง่ายขึ้น โดยใช้หลักธรรมคือความอ่อนน้อมถ่อมตน เป็นการสร้างสังคมให้เกิดสันติสุขได้

(๓)ด้านการใช้เทคโนโลยี

เวสสันดรชาดก เป็นการอบรมสั่งสอนเพื่อกำหนดเน้นการแก้ปัญหาสังคม และการแก้ปัญหาการใช้เทคโนโลยี โดยที่พระเวสสันดรทำตนให้เป็นแบบอย่างในการเสียสละ เพื่อให้พระโอรสและพระธิดาได้เห็นผลจากเรื่องนี้ จะทำให้บุตรธิดาเป็นผู้ไม่เห็นแก่ตัว เห็นแต่ประโยชน์ส่วนรวม เห็นถึงประโยชน์ของคนโดยส่วนมากเป็นใหญ่ โดยเสียสละความสุขของตน จะเป็นการสั่งสอนที่มีคุณค่ายิ่ง เหมาะที่คนระดับผู้นำจะพึงนำไปใช้เป็นแบบอย่าง เมื่อประยุกต์พุทธวิธีการอบรมสั่งสอน จะพบว่า เป็นการอบรมสั่งสอนแบบการเปรียบเทียบด้วยข้ออุปมา โดยใช้หลักการคือเปรียบเทียบด้วยการใช้ตนเป็นสื่อ(เทคโนโลยี) ในการอบรมสั่งสอนบุตรธิดา โดยมีหลักการอบรมสั่งสอนในด้านการบริจาค ด้านความเชื่อมั่นในศักยภาพบุตรธิดา ด้านความเสียสละประโยชน์ส่วนตน เพื่อประโยชน์ส่วนรวม

ราหุลวาทชาดก เป็นการอบรมสั่งสอนในด้านการใช้อุปกรณ์คือน้ำ(เทคโนโลยี)เป็นสื่อ เพื่อให้บุตรธิดาสามารถมองเทคโนโลยีใน ๒ ด้าน คือ ทั้งด้านดีและไม่ดี แล้วให้เลือกใช้เทคโนโลยีที่เหมาะสมกับตน เพราะฉะนั้น เมื่อประยุกต์พุทธวิธีการอบรมสั่งสอน จะพบว่า เป็นการอบรมสั่งสอนแบบการเปรียบเทียบด้วยข้ออุปมาซึ่งสะดวกกว่าและให้ความเข้าใจชัดเจนยิ่งกว่า ตามยุคสมัยนั้น โดยมีหลักธรรมการอบรมสั่งสอน ๒ ข้อ คือ ไม่ประพฤติดุจริต และประพฤติดุสุจริต

สรุปได้ว่า การอบรมสั่งสอนบุตรธิดา อย่างถูกต้องตามหลักธรรม และจารีตประเพณี ย่อมได้รับประโยชน์หลายประการ กล่าวคือ ได้รับความสุขกาย สบายใจ ในเมื่อบุตรธิดาเป็นคนดีของบิดามารดา เป็นหลานที่ดีของปู่ ย่า ตา ยาย เป็นพลเมืองที่ดีของประเทศชาติ เป็นศาสนิกชนที่ดีของพระศาสนาแล้ว ความดีของบุตรธิดา ย่อมเกิดจากพฤติกรรมที่บิดามารดาเป็นผู้ถ่ายทอดให้ เมื่อบุตรธิดาเจริญเติบโตขึ้น มีความรู้ มีงานทำ มีฐานะทางครอบครัวที่มั่นคงแล้ว ย่อมระลึกถึงอุปการคุณที่ตนเองได้รับจากการอบรมสั่งสอนของบิดามารดา และหันมาทำนุบำรุงเลี้ยงดูบิดามารดา ทั้งในยามปกติ ยามเจ็บป่วยและวัยชรา ด้วยหลักกตัญญูกตเวทิตาธรรม เมื่อสมาชิกในครอบครัว คือ บิดามารดาและบุตรธิดา ได้ทำหน้าที่ของตนเองอย่างถูกต้องและสมบูรณ์ดีแล้ว นอกจากจะได้รับความสุข ความเจริญ ที่เรียกว่าประโยชน์ในปัจจุบันแล้ว ยังจะได้รับประโยชน์ในภายภาคหน้า กล่าวคือ สுகตฺติโลกสวรรรค อีกต่อไปด้วย

ฉะนั้น หากทุกคนในครอบครัวโดยเฉพาะ บิดามารดา บุตรธิดา รู้คุณค่าของความเป็นบิดามารดาที่ดีและความเป็นบุตรธิดาที่ประเสริฐ ตามหลักคำสอนทางพระพุทธศาสนา แล้วนำหลักธรรมมาประยุกต์ใช้ในชีวิตจริง ในครอบครัวของตนเอง อย่างถูกต้องสมบูรณ์ ตามความเหมาะสมกับภาวะการณ์แล้วจะช่วยลดปัญหาที่จะเกิดขึ้นในครอบครัวระหว่าง บิดามารดา บุตรธิดา ได้ ทั้งยังเป็นเหตุปัจจัยให้สังคมโดยรวมอันได้แก่ประเทศชาติ เกิดความผาสุก สงบ ร่มเย็น มีความรักใคร่สมัครสมานสามัคคีปรองดองกันสืบไป

๕.๒ ข้อเสนอแนะ

จากการศึกษาในงานวิจัยนี้ จะทำให้เกิดประโยชน์แก่ผู้สนใจในการต่อยอดทางการศึกษาเพื่อใช้อบรมสั่งบุตรธิดาให้บรรลุวัตถุประสงค์มากยิ่งขึ้น ผู้วิจัยขอเสนอแนะในการศึกษาครั้งต่อไป ดังนี้ คือ

- ๑) พุทธวิธีในการแก้ไขปัญหาคความขัดแย้งทางสังคม
- ๒) อิทธิพลของพระพุทธศาสนาต่อการอบรมเลี้ยงดูบุตรธิดาในสังคมไทย
- ๓) การศึกษาเปรียบเทียบการอบรมสั่งสอนบุตรธิดาระหว่างพุทธศาสนา กับศาสนาอื่นในประเทศไทย เป็นต้น